

Олег БЛОХІН

здобувач Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ.

Ключові слова: людина, культура, спорт, імідж, держава, політика.

Аналізуються місце та роль спорту в українських соціокультурних реаліях, які склалися після проголошення незалежності, суперечності в розвитку спорту та зміна статусу спортсменів. Спорт розглядається як засіб консолідації української політичної нації, підвищення міжнародного авторитету української держави, патріотичного виховання молодого покоління.

УДК 316.334.2:796.011(477)

УКРАЇНСЬКИЙ СПОРТ У СУЧАСНІЙ СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ РЕАЛЬНОСТІ

© Блохін О., 2013

роблема взаємозв'язку спорту зі сферами культури й політики зумовлює потребу розглянути роль українського спорту в соціокультурних та політичних реаліях сучасності. Сучасний стан українського спорту, з одного боку, перебуває під впливом загальних світових соціокультурних та політичних тенденцій розвитку спортивної галузі, а з іншого – зумовлений особливостями сучасного етапу трансформації українського суспільства. Говорячи про внутрішні чинники розвитку українського спорту, передусім відзначимо факт докорінної трансформації цієї системи впродовж останніх двох десятиліть. Трансформація ця відбувалася в складних умовах становлення незалежної української держави, що супроводжувалося економічною кризою, політичними суперечками, загостренням соціальних проблем.

А. Волошин характеризує ситуацію, в якій опинився український спорт після проголошення незалежної української держави: «Політична нестабільність і фінансова розруха відчутно вплинули на розвиток спорту вищих досягнень, в тому числі організацію роботи національних федерацій з видів спорту, підготовку спортсменів, їхню забезпеченість, формування збірних. На повний зріст постала проблема ство-

рення принципово нової життєдіяльної самостійної системи олімпійського спорту. Досі наші старші тренери і керівники федерацій були сліпими кошенятами по відношенню до московського вищого керівництва. В межах скромних коштів, які їм відпускалися, вони займалися єдиним – пошуком і підготовкою олімпійського резерву і, у разі згоди згори, дотягували таких хлопців і дівчат до потрібного рівня. Вся інша робота здійснювалась, в основному, централізовано в збірних, де на 90 відсотків керували московські спеціалісти. Вони також комплектували команди, вивозили спортсменів за кордон, визначали участь їх у міжнародному календарі, контактували з міжнародними організаціями. Тож наші спеціалісти залишилися сам на сам з масою проблем – на старих базах із примітивним обладнанням, без новітніх методик, зв'язків з міжнародними федераціями та асоціаціями. Окрім того, переважна більшість спортивних функціонерів і тренерів не володіла іноземними мовами» [4, 355–356].

Як зазначають В. Платонов та С. Гуськов, розпад СРСР зумовив не лише утворення на його території 15-ти нових самостійних держав, а й принципову зміну в них політичної та соціально-економічної ситуації. Це торкнулося всіх сфер життя суспільства, зокрема й спорту вищих досягнень. Виникла необхідність трансформації організаційних основ спорту і розгортання процесів професіоналізації спортивної діяльності [13, 290].

Не менш складною виявилася й ситуація на рівні масового спорту. З 1991 до 1998 р. кількість підприємств, організацій та установ, які проводили фізкультурно-оздоровчу роботу, зменшилася на 15,5 тис. одиниць, кількість трудящих, залучених до цього процесу, – на понад 1 млн осіб, тобто на 56 %, кількість спортивних інструкторів, що працювали у виробничих колективах, – на 5,7 тис. осіб. Лише 13 % трудових колективів мали спеціалістів, які проводили фізкультурно-оздоровчу роботу. Тільки за три роки (з 1991 до 1993) припинили діяльність понад 900 дитячих і

підліткових фізкультурно-оздоровчих клубів при ЖЕКах, було скорочено 590 посад педагогів-організаторів спортивної роботи з населенням за місцем проживання та понад 3,5 тис. посад інструкторів фізичної культури у трудових колективах. Переважна більшість населення, особливо в сільській місцевості, практично була позбавлена можливості брати участь у будь-яких формах фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи. Погіршувався стан утримання і використання матеріально-технічної бази фізкультури і спорту, а приватизовані спортивні споруди використовувалися не за призначенням. Під загрозою руйнування була загалом доволі ефективна система підготовки спортсменів високого класу, скорочувалася мережа дитячо-юнацьких спортивних шкіл, кількість національних змагань і навчально-тренувальних зборів. Спостерігався перехід висококваліфікованих фахівців і спортсменів у інші сфери діяльності або виїзд на роботу за кордон, тобто втрата їх для фізкультури та спорту [2].

Проблеми, породжені означеною трансформацією спортивної галузі в Україні, залишаються актуальними й донині. На думку Л. Лютої, в сучасних умовах України розвиток спорту визначається двома основними суперечностями: між олімпійським і професійним спортом та між системою державного регулювання і самоорганізованими спортивними товариствами. Ці суперечності зумовлені змінами популярності та видовищності виду спорту, кількості вболівальників та комерційної ефективності організації змагань [10].

Узагальнюючи найболісніші моменти в спортивному сьогоденні України, С. Бацунов виокремлює такі проблемні аспекти: відсутність збалансованої системи взаємодії державних, комерційних і громадських структур у регулюванні розвитку вітчизняного спорту; низький рівень ефективності державного регулювання спортивної галузі в Україні, недостатня його фінансова підтримка з боку держави; комерціалізація і професіоналізація спорту, прагнення здобувати якомога більший прибуток від про-

ведення й участі в спортивних змаганнях; відсутність ефективної моделі функціонування і розвитку спорту в ринкових умовах, що призводить до формування у спорті монопольного становища окремих спортивних клубів; монополізація найбільш комерційно привабливих видів спорту, особливо таких, які мають усталені зв'язки зі світовим ринком професійного спорту; неконкурентоспроможність вітчизняного ринку спортивних товарів та послуг; брак висококваліфікованих кадрів у сфері фізкультури та спорту; політизація спорту, «культурна гегемонія» в спорті; девіації у сфері спорту, а саме жорстокість, грубість, агресивність, вживання допінгу, порушення моральних норм тощо; занепад розвитку масового, дитячого та юнацького спорту, мережі сільських спортивних організацій тощо [1, 269].

Водночас, незважаючи на складні умови розвитку, нерідко саме спорт стає чинником позитивних змін у суспільній свідомості, культурі та політиці. Зокрема, велике значення для консолідації української політичної нації та утвердження міжнародного престижу та авторитету України мали успіхи українських спортсменів на Олімпійських іграх. Можна погодитися з думкою В. Дрюкова, який, відзначаючи значний вплив політичного чинника на олімпійський спорт, підкреслює той факт, що нині перемога на Олімпійських іграх сприймається як успіх не лише окремого спортсмена, а й країни, представником якої він є. Особливо це важливо для країн, які не мають стабільного авторитету на світових політичній та економічній аренах і намагаються поліпшити своє становище у світі [7, 4].

Не менше значення для утвердження України на міжнародній арені, аніж досягнення українських спортсменів, має проведення престижних міжнародних змагань, найбільш масштабним та резонансним з яких нині є Чемпіонат Європи 2012 р. з футболу.

Аналізуючи значення Євро-2012 для розвитку українського суспільства, Ю. Олій-

ник та В. Яцків зауважують, що для України поставлено високу планку, яка є своєрідним випробуванням, іспитом, який слід скласти на високому рівні. Гідне проведення чемпіонату Європи мало відкрити Україну міжнародній спільноті в нових тонах і знищити її радянський стереотип [11, 53].

Окрім цього, Євро-2012 мало сприяти розв'язанню деяких проблем сьогодення, зокрема, популяризації занять спортом та фізичною культурою; пропаганді здорового способу життя; зміцненню інфраструктури спорту; вихованню молоді у спортивному дусі; стимулюванню притоку інвестицій; активізації співпраці та культурному обміну України з країнами Європи; політичній стабілізації у суспільстві [11, 57].

А. Герасимчук та І. Українець серед позитивних аспектів розвитку сфери фізичної культури та спорту в Україні називають збереження ефективної системи проведення спортивних заходів, серед яких особливе місце посідають комплексні та багаторівневі змагання; формування мережі центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» від центрального до базового рівня; зростання кількості громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування (добровільні товариства, федерації, асоціації, клуби); успіхи українських спортсменів на світових спортивних аренах; налагодження системи відзначення досягнень видатних спортсменів і стимулювання творчої праці тренерів; зміцнення унікальної системи підготовки резерву через мережу спортивних шкіл різних типів та спеціалізованих навчальних закладів, діяльність центрів олімпійської підготовки в регіонах держави; закладання нормативних організаційних підвалин для забезпечення боротьби проти застосування допінгу в спорті та виявів хуліганства під час спортивних заходів, особливо футбольних матчів [6, 72].

Цінності спорту виявилися відносно стабільними в ситуації трансформації аксіологічних основ українського суспільства. Так, М. Візитей та Д. Качуровський звертають увагу на такий момент: ті, хто досягав у ми-

нулі роки або досягає зараз високих спортивних результатів, зберегли (і на рівні громадської думки, і на рівні державних інстанцій) свій статус. Соціальна цінність спортивного руху значно менше девальвована. Протягом минулих років ми неодноразово бачили, як змінювалося в суспільстві (часом радикально) сприйняття тих чи тих діячів. Олімпійські чемпіони, проте, так і залишились олімпійськими чемпіонами. У нашому мінливому, багато в чому хаотичному житті, спорт, не зважаючи на потрясіння, які його теж не оминули, є нині однією з небагатьох упорядкованих сфер життя, яка не втратила своїх орієнтацій і престижу [3, 29].

Отже, українському спорту притаманний значний об'єднавчий потенціал, який слід використати для інтеграції українського суспільства та виховання молодого покоління на цінностях патріотизму.

Як відзначає В. Лукашук, для того, щоб спорт дійсно сприяв реалізації цінностей, здатних консолидувати суспільство, важливе місце в системі ціннісних орієнтацій державних діячів, організаторів спортивних змагань, працівників засобів масової інформації, тренерів, спортсменів, уболівальників та інших суб'єктів спортивної діяльності має посідати спрямованість на досягнення цієї мети. Тому дуже важливо сприяти підвищенню соціального статусу спорту як одного зі складників національної ідеї. Діяльність українського уряду має бути спрямована на пропаганду цінностей фізичної культури і спорту, на формування ідеалу фізичного здоров'я у ЗМІ в межах державної інформаційно-пропагандистської кампанії. Для реалізації нової концепції популяризації спорту в Україні необхідно розробити єдиний механізм взаємодії різних міністерств і відомств, громадських організацій, вчених і фахівців. Така політика має бути спрямована на створення максимального сприятливих умов для оздоровлення людей у трудових колективах, в освітніх установах, за місцем проживання, у місцях відпочинку. Консолідація зусиль сприятиме підвищенню ефективності здійснення державної політики у сфері спорту [9, 237].

Опис сучасного стану українського спорту буде неповним без розгляду ролі *українського спортсмена* в сучасному суспільстві у *політичному та соціокультурному вимірах*.

Загалом особистість спортсмена є центральною постаттю у спорті. Як відзначає С. Воропай, спортсмен створює унікальне за своєю красою та емоційністю видовище, що залучає на трибуни спортивних споруд сотні тисяч глядачів, а до екранів телевізорів – мільярди телеглядачів у всіх кутках земної кулі. Демонструючи свої можливості, спортсмен як ніхто інший сприяє підвищенню популярності країни, представником якої він є. Його досягнення і спосіб життя є відчутним поштовхом для мільйонів людей до фізичної досконалості й здорового способу життя, а також потужним стимулом розвитку науки та науково-технічного прогресу в найрізноманітніших галузях [5, 21].

У сучасному суспільстві фігура спортсмена має доволі суперечливий характер. З одного боку, постає спортсмена має значний виховний потенціал, що має бути використаний у процесі соціалізації нового покоління громадян України.

Як зазначає Н. Сітнікова, головна філософія спорту – виховання здорової нації. Саме на прикладах олімпійців має підростати гармонійно розвинене молоде покоління. Спорт – хоча б у вигляді соціальної реклами – має наповнити телебачення, сторінки газет, білборди. Ті, хто керує державою, мають показувати власний приклад, цікавитися спортом, вболівати за наших спортсменів. Бізнесменам за спонсорську підтримку ДЮСШ, дитячих та аматорських клубів, окремих олімпійців, за допомогу у будівництві спортивних споруд і об'єктів потрібно офіційно й показово надавати податкові пільги. Героєм нації має стати олімпійський чемпіон, а не черговий політик. У спорті немає ні червоних, ні синіх, ні білих, ні зелених. На біговій доріжці, на ігровому майданчику всі політичні суперники завжди вболівають за одного спортсмена – українського [12, 148].

До важливих соціокультурних функцій, властивих спортсменам, також належить піднесення міжнародного авторитету й престижу своєї країни. Найвидатніші українські спортсмени виступають своєрідними послами України. Завдяки високим спортивним досягненням спортсменів, широка громадськість дізнається не тільки про особу спортсмена, а й про країну, яку він представляє. Досягнення таких спортсменів, як Бубка, Баюл, брати Клички, Шевченко, Безсонова відкрили світові таку країну, як Україна, сприяли становленню й зміцненню іміджу держави в міжнародному співтоваристві [8, 77].

З іншого боку, спортсмени нерідко зловживають власною популярністю. З цього приводу С. Воропай звертає увагу на актуальність проблеми світогляду й особливостей психіки спортсмена. Амбіції спортсменів високого класу часто заважають їм виконувати свою роль у родині, суспільстві, професійній діяльності, можуть перешкоджати розвиткові особистості. Багато в чому це зумовлено підпорядкуванням освіти й виховання інтересам прискореної спортивної підготовки, досягненню високих результатів будь-якими засобами. При цьому підготовка до реального життя відходить на другий план. У результаті ще під час активних занять спортом у багатьох видатних спортсменів виявляються елементи однобічності розвитку, що призводить до неадекватних вчинків у звичайних життєвих ситуаціях – відносинах у родині, з партнерами, суперниками, судьями, глядачами, представниками засобів масової інформації [5, 22–23].

Це зумовлює необхідність відповідального ставлення спортсменів не тільки до суто спортивних аспектів своєї діяльності, а й до власного способу життя загалом. Як зазначає Л. Лубишева, висока соціальна відповідальність лягає на спортсмена, що досяг професійної майстерності навіть на рівні майстра спорту, не кажучи вже про членів збірної команди країни. Перемоги на Олімпійських іграх, світових чемпіонатах, першості країни приносять спортсмено-

ві заслужені славу, популярність, пошану. Він перетворюється на героя, кумира молоді. Спосіб життя спортсмена стає моделлю соціальної поведінки. У зв'язку з цим необхідно пам'ятати про соціальну відповідальність спортсмена. Треба розуміти, що якщо він використовує допінг, рекламує неякісні товари, палить, вживає наркотики або алкоголь, то тим самим «тиражує» девіантну поведінку, завдаючи непоправної шкоди вихованню спортивної зміни [14, 157].

Зважаючи на це, вкрай важливо, щоб сам спортсмен дотримувався певних етичних норм. Так, для привернення уваги спортсменів-олімпійців до дотримання етичних норм поведінки в спортивній діяльності НОК України розробив Кодекс честі олімпійця України – сукупність моральних принципів, якими належить керуватися спортсмену. Кодекс честі олімпійця України – це фундаментальний та універсальний документ, що є нормативною основою української системи спортивного виховання та самовдосконалення. Він розроблений з урахуванням норм і вимог Конституції України, законів, що діють у сферах освіти, фізичної культури та спорту, положень Олімпійської хартії, Етичного кодексу МОК, Антидопінгового кодексу. Норми та вимоги кодексу спрямовані на формування гармонійно розвиненої особистості з глибокими морально-етичними переконаннями [15, 128].

Символічний капітал видатних спортсменів (престиж, популярність, авторитет) нерідко конвертується у капітал політичний. Як зауважує Ю. Іванченко, використання спортсменів у політиці – давно випробуваний та успішний хід. Залучення улюблених і знайомих людям спортсменів до своїх лав приносить політичним партіям і рухам додаткові бали й бонуси. Позитивний імідж особистості починає працювати на імідж організації, що підвищує довіру населення [8, 77].

Відомі спортсмени посідають місця у перших рядках партійних списків на виборах, їхній авторитет і популярність використовуються в політичній рекламі. В. Лу-

кашук серед різноманітних аспектів взаємовпливу політики та спорту у пострадянських країнах виокремлює використання і самого спорту, і відомих спортсменів для одержання політичних дивідендів. Гостра боротьба за владу в Україні змушує політиків спиратися на спортсменів не менше, аніж на діячів культури, науки, шоу-бізнесу.

Отже, спорт як феномен сучасної культури розкривається у багатьох аспектах, зокрема як змагальна діяльність, розвинений соціальний інститут, галузь комерційної діяльності, розважальне видовище, що має тісні взаємозв'язки зі сферами культури та політики. Ці зв'язки є доволі суперечливими, адже, з одного боку, спорт розглядається як засіб консолідації суспільства та світової спільноти навколо цінностей гуманізму, толерантності, патріотизму; з ін-

шого боку, практика останнього століття та сучасні тенденції розвитку спорту свідчать про наявність загроз посилення агресії, шовінізму, використання спортивних досягнень в ідеологічних цілях та з метою реалізації вузькогрупових політичних завдань, комерціалізації спортивної діяльності, що веде до вихолощення її ціннісного змісту.

Означені суперечності нині актуальні й для українського спорту, розвиток якого в останні десятиліття відбувається в складних умовах соціальної трансформації. Проте, незважаючи на наявність низки проблем, пов'язаних із реформуванням спортивної галузі, на український спорт покладаються великі сподівання як на засіб консолідації української політичної нації, підвищення міжнародного авторитету української держави, патріотичного виховання молодого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Бацунов С. М.** Соціальне буття спорту: український контекст / С. М. Бацунов // Гілея : науковий вісник. – Вип. 57. – К. : ВІР УАН, 2012. – С. 268–271.
- 2. Ващенко І. М.** Загальні та науково-педагогічні основи розвитку галузі «Фізична культура та спорт» у незалежній Україні / І. М. Ващенко [Електронний ресурс] // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка : зб. наук. праць. – Педагогічні науки. – Вип. 80. – 2010. – Режим доступу до журналу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2010_80/Vaschenko.pdf.
- 3. Візтей М. М.** Спорт вищих досягнень і його соціально-культурна місія в нових умовах розвитку суспільства / М. М. Візтей, Д. О. Качуровський // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 12. – С. 27–31.
- 4. Волошин А. П.** На олімпійській хвилі / А. П. Волошин. – К. : «МП Леся», 2007. – 448 с.
- 5. Воропай С. М.** Спортсмен як проблема в олімпійському русі та підходи до її вирішення / С. М. Воропай // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 9. – С. 21–25.
- 6. Герасимчук А.** Роль місії фізичної культури та спорту в Україні / А. Герасимчук, І. Українець // Молода спортивна наука України. – 2007. – Т. 5. – С. 71–74.
- 7. Дрюков В. О.** Підсумки Ігор ХХІХ Олімпіади в Пекіні й перспективи виступу збірних команд України на Іграх ХХХ Олімпіади 2012 р. в Лондоні /

CITED LITERATURE

- 1. S. Batsunov.** Social being of sport: Ukrainian context / S. Batsunov // Hilea : scientific bulletin. – Issue 57. – Kyiv : VIR UAN, 2012. – P. 268–271.
- 2. I. Vashchenko.** Common and scientific-pedagogical foundations of the «Physical culture and sport» industry development in the independent Ukraine / I. Vashchenko [Web site] // Chernihiv National Pedagogical University named after Taras Shevchenko bulletin : collection of scientific papers. – Pedagogical sciences. – Issue 80. – 2010. Access mode to the journal: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2010_80/Vaschenko.pdf.
- 3. M. Vizytei.** The sport of records and its socio-cultural mission in the new conditions of society development / M. Vizytei, D. Kachurovskiy // Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical training and sports. – 2009. – № 12. – P. 27–31.
- 4. A. Voloshyn.** On the Olympic wave / A. Voloshyn. – Kyiv : «MP Lesia», 2007. – 448 p.
- 5. S. Voropai.** An athlete as a problem in the Olympic movement and approaches to its solution / S. Voropai // Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical training and sports. – 2011. – № 9. – P. 21–25.
- 6. A. Herasymchuk.** The role of physical training and sports mission in Ukraine / A. Herasymchuk, I. Ukrainets // Young sports science of Ukraine. – 2007. – Book 5. – P. 71–74.
- 7. V. Driukov.** XXIX Olympic games in Beijing results and prospects of Ukrainian national teams performance on XXX Olympic Games in London in 2012 / V. Driukov // Urgent problems of physical culture and sports. – 2008. – Issue 14. – P. 4–30.

В. О. Дрюков // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2008. – Вип. 14. – С. 4–30.

8. Іванченко Ю. Накопичення соціального капіталу засобами фізичної культури і спорту / Ю. Іванченко // Молода спортивна наука України. – 2009. – Т. 4. – С. 74–79.

9. Лукашук В. І. Консолідуєча функція спорту у сучасному суспільстві / В. І. Лукашук // Вісник Харківського національного університету : зб. наук. праць. – № 844. – Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». – Вип. 23. – Харків, 2009. – С. 235–240.

10. Люта Л. П. Інституціалізація спорту: динаміка структурних змін : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.03 / Л. П. Люта. – К., 2007. – 20 с.

11. Олійник Ю. О. Сучасні проблеми спорту в Україні та олімпійське майбутнє держави / Ю. О. Олійник, В. С. Яцків // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. праць. – Вип. VI. – Ч. II. – Рівне : Ред.-вид. центр Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, 2009. – С. 50–58.

12. Сітнікова Н. С. Розвиток сучасного літнього олімпійського руху в Україні та проблеми його підтримки державою / Н. С. Сітнікова // Право та державне управління. – 2011. – № 2. – С. 145–149.

13. Гуськов С. И. Профессиональный спорт / С. И. Гуськов, В. Н. Платонов, М. М. Линец, Б. Н. Юшко ; [под общ. ред. С. И. Гуськова, В. Н. Платонова]. – К. : Олимпийская литература, 2000. – 391 с.

14. Лубышева Л. И. Социология физической культуры и спорта : учеб. пособие / Л. И. Лубышева. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 240 с.

15. Радченко Л. Проблема етики в сучасному олімпійському спорті / Л. Радченко, С. Матвеев, І. Когут // Наука в олімпійському спорті. – 2007. – № 2. – С. 126–132.

8. Y. Ivanchenko. Accumulation of social funds by means of physical culture and sports / Y. Ivanchenko // Young sports science of Ukraine. – 2009. – Book 4. – P. 74–79.

9. V. Lukashchuk. Consolidating function of sport in modern society / V. Lukashchuk // Kharkiv National University bulletin : collection of scientific papers. – № 844. – «Social research of modern society: methodology, theory and methods» series. – Issue 23. – Kharkiv, 2009. – P. 235–240.

10. L. Liuta. Institutionalization of sport: the dynamics of structural change : Cand. Sc. (Sociology) self-referent discourse : 22.00.03 / L. Liuta – Kyiv, 2007. – 20 p.

11. Y. Oliinyk. Modern problems of sport in Ukraine and Olympic future of the country / Y. Oliinyk, V. Yatskiv // Development concept of physical education and sports in Ukraine : collection of scientific papers. – Issue VI. – Part II. – Rivne : International University of Economics and Humanities named after Stepan Demianchuk printing and publications center, 2009. – P. 50–58.

12. N. Sitnikova. Development of modern summer Olympic movement in Ukraine and problems of its state support / N. Sitnikova // Law and state management. – 2011. – № 2. – P. 145–149.

13. S. Guskov. Professional sport / S. Guskov, V. Platonov, M. Linets, B. Yushko; [under the overall editorship of S. Guskov, V. Platonov]. – Kyiv : The Olympic literature, 2000. – 391 p.

14. L. Lubysheva. Physical culture and sports sociology : work-book / L. Lubysheva. – Moscow : «Academia» publishing center, 2001. – 240 p.

15. L. Radchenko. The problem of ethics in the modern Olympic sport / L. Radchenko, S. Matveev, I. Kogut // Science in Olympic sports. – 2007. – № 2. – P. 126–132.

Науково-методичний журнал
Друкуються матеріали з питань дидактики та історії професійної школи, виховання, професійної орієнтації та ефективного навчання предметів різного профілю в ПТНЗ
Виходить 4 рази на рік. Передплатна ціна на рік 242,04 грн

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 48764

Журнал внесено до переліку наукових фахових видань з педагогічних наук